

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI HARAKATLI O'YINLAR ORQALI JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA DIDAKTIK PRINTSIPLARGA TAYANISH

Soliyev Ilhom Sobirovich

FarDU, Pedagogika fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Axmedova Turg'unoy Sultonali qizi

FarDU, Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11532226>

ARTICLE INFO

Received: 27th April 2024

Accepted: 28th May 2024

Published: 9th June 2024

KEYWORDS

*maktabgacha yoshdagi
bolalar, jismoniy rivojlanish,
harakatli o'yinlar, didaktik
tamoyillar, kognitiv
rivojlanish, ijtimoiy-emotsional
rivojlanish.*

ABSTRACT

Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy fazilatlarini rivojlantirish erta bolalik ta'limining muhim tarkibiy qismi bo'lib, umumiy salomatlik va farovonlikka sezilarli hissa qo'shadi. Ushbu maqolada, xususan, harakatli o'yinlardan foydalanish orqali jismoniy faoliyat samaradorligini oshirishda didaktik tamoyillarning roli ko'rib chiqiladi.

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy fazilatlarini rivojlantirish erta bolalik ta'limining hal qiluvchi jihati bo'lib, umrbod salomatlik va sog'lom bo'lish uchun asos yaratadi. Rivojlanishning ushbu bosqichi tez o'sish va kognitiv va motorli ko'nikmalarning sezilarli rivojlanishi bilan tavsiflanadi. Jismoniy faoliyatni, ayniqsa, harakatli o'yinlar orqali erta bolalik o'quv dasturlariga integratsiyalash bu rivojlanish jarayonlarini sezilarli darajada oshirishi mumkin. O'yin va jismoniy zo'riqishni uyg'unlashtirgan harakatli o'yinlar, ayniqsa, yosh bolalarni jalb etishda samarali bo'lib, nafaqat jismoniy, balki ijtimoiy va hissiy jihatdan ham o'sishga yordam beradi.

So'nggi yillarda maktabgacha yoshdagi bolalar uchun jismoniy faoliyatni shakllantirishda didaktik tamoyillarning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ta'limga tizimli yondashish, o'yin va tizimli faoliyat muvozanati, vazifalarni individual qobiliyatlarga moslashtirishni o'z ichiga olgan bu tamoyillar jismoniy faoliyatning ham ta'lim, ham rivojlanishga mos kelishini ta'minlaydi. Ushbu didaktik tamoyillardan foydalanib, o'qituvchilar bolalarning har tomonlama rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratishi mumkin.

Tabaqalashtirilgan mashqlar metodi harakatlar amplitudasini to'g'ri tashkillashtirishni nazarda tutadi va harakatli o'yinlarni o'tkazishda barcha sinflardagi ta'lim uslublarining eng asosiysi sifatida qo'llaniladi. U mashqning mohiyatini ochib beradi, o'quvchilarda harakat

haqida tasavvur hosil qiladi. Bunda alohida jismoniy sifatlarni shakllantirish uchun o'qituvchi tushuntirish uslubidan foydalanadi. Tushuntirish qisqa, tushunarli, obrazli, tarbiyalanuvchilarning rivojlanish darajasiga mos bo'lishi lozim.

Tushuntirishlar paytida bolalar ko'plab yangi so'zlarni o'rganadilar:

- yonma – yon,
- oldinma –keyin,
- qator bo'lib, –turish,
- gimnastika devori,
- yog'och to'siq va shu singarilar.

Umumlashtirilgan mashqlar metodi bolalarni mashqlarning yangi turlari bilan tanishtirishda (sport hayotidan misollar); yagona syujetga birikadigan qator mashqlarni o'rganishda qo'llaniladi. Qo'shimcha ta'sir ko'rsatish metodlari esa o'rganiladigan materialni yaxshi o'zlashtirishga va mashqlarni sifatli bajarishga yordam beradi.

Tarbiyachi yo'l - yo'lakay savollar yordamida materialni o'zlashtirish darajasini aniqlaydi, shuningdek o'quvchilarda o'z fikrlarini aytish istagini qo'zg'aydi. Bu uslub o'tilgan materialni o'rganiladigan material bilan bog'lash, bayon etilgan material bolalarga qanchalik tushunarli bo'lganligini aniqlash, tarbiyalanuvchilar diqqatini faollashtirish uchun foydalaniladi. Alohida jismoniy sifatlarni shakllantirishga qaratilgan mashqlar metodidan tarbiyalanuvchilar jismoniy mashqlarni bajarayotganlarida va darsni o'tish jarayonida foydalaniladi.

Alohida jismoniy sifatlarni shakllantirishga qaratilgan mashqlar metodi tarbiyalanuvchilarning mashqlarni yoki boshqa harakatlarni bajarishlari bilan bog'liqdir. Har bir buyruq mashqni bajarish va tugallashga ishora hisoblanadi. Bajarish ko'pincha mashqning ma'lum ritmini moslashtirib turuvchi sanoq jo'rligida olib boriladi. Buyruq va sanoqda ohang ahamiyatga ega, uning yordamida buyruq ifodali, mayin yoki keskin, erkin bo'lishi mumkin.

Tarbiyachi tomonidan beriladigan buyruqlar shakl jihatidan yagona va ularning ijrosi qat'iy belgilangan, barcha tarbiyalanuvchilar uchun bir hil bo'lishi kerak. Mashg'ulotni olib borishda qo'shimcha ta'sir ko'rsatish metodlardan bolalarni uyushtirish uchun ham mahorat bilan foydalanish lozim. Shuni esda tutish kerakki, o'rinli va to'g'ri berilgan buyruq tarbiyachilarga katta tashkiliy ta'sir ko'rsatadi va ularni intizomga chaqiradi

Tarbiyachi onglilik va aktivlik printsipiga amal qilib, birinchidan, o'rganuvchilar oldiga harakat vazifalarini asosli ravishda qo'yishi va ularning bajarilishi kerak bo'lgan narsani aniq tushunishlariga erishishi; ikkinchidan, berilgan harakatni qanday bajarish kerakligi haqida tasavvur yaratishi kerak. Bu tarbiyachidan harakat ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan takrorlash metodlaridan unumli foydalanishni talab etib, o'quvchilarni topshiriqni bajarishga psixologik jihatdan tayyorlashni ta'minlaydi. Bunda topshiriqning bajarilishiga qarab uni takrorlashdan oldin o'quvchi nimalarni bilib olganligini va endi nimani o'rganishi kerakligini fikran solishtirishini talab qilish shart.

Bolalar bilan olib boriladigan ishda dastlab ko'rsatish, so'ng esa tushuntirish qo'llaniladi. Tushuntirish bolalarni kuzatishga tayyorlash zarur bo'lgan holdagina qo'llaniladi.

Harakatlar haqida to'g'ri tasavvur hosil qildirish uchun ko'pincha ko'rgazmali qurollar, elektron darsliklardan foydalaniladi. Ko'rgazmali qurollar rang – barang, sodda, qiziqarli bo'lishi kerak. Bunday buyum – nishonlar harakat texnikasini egallashga yordam beradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, jismoniy mashqlar-ta'limning asosiy vazifasi sifatida maydonga chiqib, shug'ullanuvchilarda mustahkam harakatlanish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Bu vazifani hal etish uchun o'rganiladigan harakatlarni ko'p marotaba takrorlash zaruriyati vujudga keladi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoev Sh.M. "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz" mavzusidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatarining qo'shma majlisidagi nutqi. – T.: "O'zbekiston", 2016.
2. Volkov, B. S. Psixologiya detstva: uchebno-metod. posobie / B. S.Volkov, N. V. Volkova. - M. : APO, 1997. - 152 s.
3. Do'stmuhamedova SH.A., Nishonova Z.T. va boshqalar. YOsh davrlari va pedagogik psixologiya. -T.: Fan va texnologiyalar, 2013.
4. Jo'rayeva B.D. Maktabgacha ta'limni modernizatsiyalash muammolari va rivojlantirish istiqbollari. Xalq ta'limi j., 2008. 5-son. -114-119 b.
5. Abubakirova, Odina, and Maxliyo Oripova. "BOLANI ADAPTIV TA'LIM-TARBIYA JARAYONLARIGA TAYYORLASHDA KUZATISH, NAZORAT QILISH VA HAMKORLIK DASTURI." *Бюллетень педагогов нового Узбекистана* 1.6 (2023): 24-26.
6. Sobirjonovich S. I. et al. SOCIAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2023. – T. 3. – №. 4. – C. 92-97.
7. Sobirjonovich S. I. et al. Using Innovative Technologies to Develop Creative Thinking //Central Asian Journal of Social Sciences and History. – 2023. – T. 4. – №. 2. – C. 118-127.

INNOVATIVE
ACADEMY